

Pravično do energije sonca in vetra

Aljoša Petek je okoljski pravnik, zaposlen na Pravnem centru za varstvo človekovih pravic in okolja (PIC) kot vodja področja varstva okolja. Njihovo poslanstvo je med drugimi tudi krepitev vpliva nevladnih organizacij na področju varstva okolja in urejanja prostora s pravno pomočjo, zagovorništvom in pravnimi analizami. Imajo tudi program brezplačne pravne pomoči – Zeleno svetovalnico. Aljoša Petek je tudi predstavnik NVO v Svetu za trajnostni razvoj in varstvo okolja MOPE. Z njim smo se pogovarjali o izzivih energetskega prehoda ter umeščanjem sončnih in vetrnih elektrarn.

Kako razvito in prepoznano je področje okoljskega prava v Sloveniji?

Okoljsko pravo v slovenskem okolju je od pričetka članstva države v EU skoraj povsem odvisno od razvoja okoljskega prava na ravni EU. Tako da z vidika razvitosti, z nekaj pozitivnimi izjemami, smo razviti toliko, kolikor nam (najmanj) nalaga pravo EU. EU pa, med večjimi geopolitičnimi

tvorbami oz. državami na svetu, prednjači z vidika okoljskega prava – tako da težko rečemo, da nam gre slabo. Se pa pri tem res vselej moramo spraševati, če nam lahko gre še boljše, kar kot država počnemo bistveno premalo. Politika sledi predvsem minimumom, ki nam jih postavlja EU in ne razmišlja o Sloveniji kot potencialnemu primeru dobre prakse.

Z vidika prepoznave okoljskega prava je meč prav tako dvorezen. Zaradi številnih civilnih iniciativ, tudi zelo uspešnih kot sta npr. Vodni referendum in spremembe Zakona o varstvu okolja, ki so bistveno znižale onesnaževanje cementarn v Sloveniji, celo precej nad minimumom EU, je prepoznavanje okoljskega prava v Sloveniji vse višje. Po drugi strani od civilne družbe ali slehernika ne moremo kar tako pričakovati, da bo z okoljskim pravom seznanjen, saj spoznavanje terja ogromno časa. Zato je ključnega pomena, da tako država kot nevladne organizacije ljudem nudijo možnost sodelovanja pri okoljskih odločitvah ter pravno podporo, ko se znajdejo v okoljskem problemu. Na PIC to počnemo, država pa zaenkrat še ne hodi povsem učinkovito po tej poti – še posebej z vidika pravne podpore in nadzora nad izvajanjem zakonodaje.

SAMO 1 PLANET
CARE4CLIMATE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE,
PODNEBJE IN ENERGIJO

CIPRA
ŽIVETI
V ALPAH

Pogosto izpostavljate, da je slovenska okoljska zakonodaja načeloma dobra, a se zatakne pri njenemu izvajanju. Kako se to kaže pri umeščanju sončnih in vetrnih elektrarn v prostor?

V Sloveniji je nadzorni sistem izvajanja zakonodaje izjemno podhranjen, kljub že več kot 15-letnemu opozarjanju nadzornih organov, da jim primanjkuje kadra. Gre torej za zavestno politično odločitev za neučinkovit okoljski nadzor. Posledice čutimo vsi. Nekatere prijave inšpekciji trajajo več let in še nato je vprašanje, če bo odločitev koristna za nas ali za okolje.

Pri umeščanju OVE se nato soočimo ne le s pomanjkanjem nadzora in vsemi težavami, ki izvirajo iz tega, temveč tudi z izjemno kompleksnim sistemom pravne ureditve umeščanja sončnih in vetrnih elektrarn v prostor, ki deregulira številne okoljske varovalke.

Ali je po vašem mnenju v Sloveniji preveč ali premalo regulacije pri umeščanju obnovljivih virov energije v prostor? Kje je prava meja?

V Sloveniji je možno umestiti vetrne in sončne elektrarne na več kot 80 načinov. To je tako za investitorje kot za lokalne energetske skupnosti, posameznice in posameznike, ki postavljajo samooskrbne elektrarne itd., izjemno zapleteno. Prihaja do napak, namernega ali povsem nenamernega kršenja pravil in tako naprej. Gre torej za klasičen primer prenormiranosti, ki je v tem primeru žal prišel s strani EU, ki je po rusko-ukrajinski krizi po mojem mnenju zelo nepremišljeno po tekočem traku sprejemala direktive in uredbe za vse hitrejša umeščanja OVE v državah članicah. Po drugi strani v Sloveniji še vedno nismo sprejeli zemljevida prednostnih območij, kjer je umeščanje OVE zaželeno, prav tako tudi nismo sprejeli pravil o najmanjši dovoljeni razdalji med VE in stanovanjskim objektom.

Prava meja normiranosti je tam, kjer je pravo predvidljivo in jasno ter kjer je možnost določene svobode, ki zasleduje koristne družbene cilje in kjer so pravice javnosti zaščitene. Tako je npr. v Sloveniji zelo težko vzpostavljati skupnostne elektrarne, saj zakonodaja tega ne podpira; to se mora čimprej spremeniti. Prav tako potrebujemo centralen organ ali institucijo, ki vsem možnim investitorjem nudi pomoč pri umeščanju OVE elektrarn.

Kako vidite vključevanje javnosti in nevladnih organizacij v postopke odločanja o obnovljivih virih energije? Kako bi lahko postopke in prakso izboljšali?

Sodelovanje javnosti je ključno pri vseh okoljskih postopkih odločanja ali umeščanja. Če to fazo izpustimo ali ne jemljemo resno, imamo na koncu projekta velike težave s presenečeno javnostjo. To je bila v Sloveniji žal dolgoletna praksa, ki je pripeljala do vsesplošnega nezaupanja in vse večjega števila civilnih iniciativ, ki nasprotujejo predvsem vetrnim in sončnim elektrarnam.

Javnost je potrebno vključiti čisto na začetku načrtovanja projekta, preden sploh pride do formalnih postopkov oz. ko je projekt še povsem odprt. Tako je lahko projekt sprejemljiv in čim boljši za ljudi, okolje in investitorja. To je zelo preprosta rešitev, ampak zaenkrat po mojih izkušnjah povsem zanemarjena. Prav zanimivo se mi zdi, da investitorji še vedno niso prepoznali zelo velikega rizika ne vključevanja javnosti - pogosto projektov zaradi upora javnosti enostavno ne morejo izvesti. Čas je za resno finančno vključenost lokalnega prebivalstva v OVE projekte, saj moramo imeti od teh projektov korist vsi, da so smiselni za širšo družbo. Tudi tu je dobrih praks v EU ogromno, a jih žal v Sloveniji sistemsko ne podpiramo.

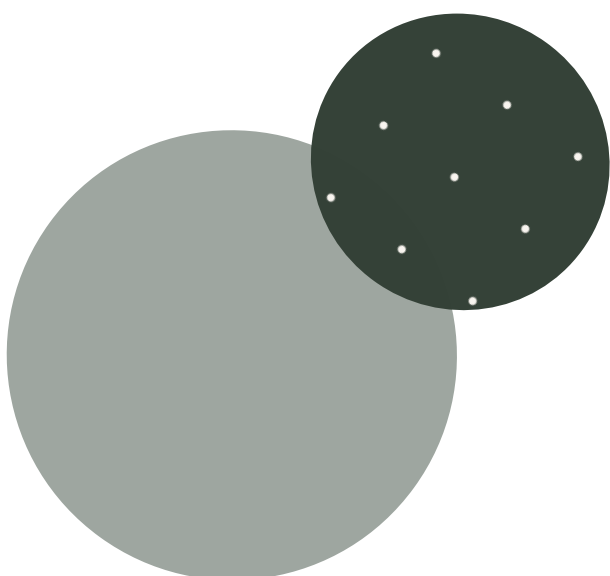
Kakšne so vaše izkušnje z nudenjem pravne pomoči v okviru Zelene svetovalnice? Glede kakšnih težav se na vas najpogosteje obračajo prebivalci in organizacije?

V Zeleno svetovalnico dobimo prav vsa vprašanja – od nepravilnega kurjenja odpadkov sosedov, do razlivanja kanalizacije, gnojnice, onesnaževanja potokov, zraka, tal, hrupa in prašenja iz kamnolomov, umešanja novih industrijskih obratov, nezakonitega odlaganja gradbenih in drugih odpadkov, prostorskih načrtov, gradbenih dovoljenj, presoje vplivov na okolje, umešanja vetrnih in sočnih elektrarn, hidroelektrarn, razlage predpisov ali predlogov novih predpisov, strategij... res, prav vse. Tako dobimo tudi zelo dober pregled nad stanjem v Sloveniji.

Katere pravne in sistemske spremembe bi bile po vašem mnenju nujne, da bi bilo umeščanje obnovljivih virov energije pravično, trajnostno in v skladu z okoljskimi cilji?

Poenostavitev predpisov, določitev vseh postopkov umeščanj v enem predpisu, sprejem akcijskega načrta glede prednostnih območij umeščanja OVE v Sloveniji, sprejem najmanjše razdalje vetrne elektrarne do stanovanjskih objektov, vzpostavitev pravnih podlag za učinkovito umeščanje skupnostnih projektov OVE ter vzpostavitev učinkovitega sistema državnih vzpodbud za gradnjo skupnostnih in samooskrbnih projektov OVE. Vsekakor tudi resen razmislek o tem, kako čim bolj zgodaj vključevati javnost v postopke umeščanja OVE ter seveda, kako lokalno prebivalstvo vključiti v prav vsak OVE projekt v državi, tudi s finančnimi koristmi za prebivalce.

SAMO 1 PLANET
CARE4CLIMATE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE,
PODNEBJE IN ENERGIJO

CIPRA
ŽIVETI
V ALPAH